

ATATÜRK'ÜN YAZDIRDIĞI BAZI NOTLAR

NEŞE YEŞİLÇAYIR

Atatürk'ün fikir adamı olarak bir özelliği de herhangi bir konu üzerindeki düşüncelerini bir vesile ile o anda yanında bulunanlardan bir kişiye yazdırması, sonra bu notu orada hazır bulunanlara karşı okutturması idi. Atatürk tarafından çeşitli vesilelerle yazdırılmış olan bu notlardan bir bölümü 1971 yılında küçük bir kitap halinde yayınlanmış bulunmaktadır.* Biz bu araştırmamızda eski gazete sayfaları arasında kalmış Atatürk'e ait bazı notları okuyucularımıza sunmak istiyoruz.

Bu notlardan ilki, Atatürk Ege manevralarını takiben Aydın'dan Ankara'ya dönerken 12 Ekim 1937 akşamı trendeki sofrada sohbeti esnasında eski yaverlerinden Bolu milletvekili Cevat Abbas Gürer tarafından yazı halinde tespit edilmiştir. II. not, yine aynı gece Atatürk tarafından sofrada bulunan bir yakınına "Tarih Yazı ile Başlar" başlığı altında yazdırılmıştır. III - VI. notlar, Montrö Antlaşmasının imzalanmasından 1 gün önce 18/19 Temmuz 1936 gecesi Florya Köşkünde sofrada Cevat Abbas (Gürer)'in oğlu Mustafa Kemal (Gürer)'e yazdırılmış ve ona okutulmuştur. VII. not, 2 Eylül 1936 gecesi Beylerbeyi Sarayında tertiplenen Balkan Festivalinde, Kâzım Dirik'e yazdırılmış ve festivalde bulunanlara hitaben kendisine okutturulmuştur. VIII. not, ise yine aynı gece Atatürk tarafından bir Türk çocuğuna yazdırılarak onun ağzından okutturulmuştur.

I

Atatürk'ün 12 Ekim 1937 akşamı, yakın gelecekteki ihtimali dünya durumu karşısında Türkiye Cumhuriyeti'nin alacağı hal ve tavır hakkında yazdığı not:

"Yalnız samimî bir kanaat olarak bildiğimiz bir şey vardır ki; eğer bu memleketin bir gün herhangi bir yerde bir badireye girmesi, bir muharebeye tutulması veya iştirak etmesi mukadderse hükümet olarak bu hususta Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve millete, onu, etrafıyla mütalâa ederek, bildirerek ve anlayarak karar vermek imkânını hazırlamak, başlıca vazife saydığımız bir iştir.

Yani istemiyoruz ki, beynelmîlel herhangi hadisede bir hükümetin veya birkaç hükümetin girişecekleri taahhütlerinin tabî cereyanları şu veya bu tarza birbirini il-

* Atatürk'ün Yazdırdıkları, Utkan Kocatürk, 1971

tizam ederek milleti mazide birçok hadiselerde olduğu gibi bir emrivaki karşısında bıraksın.

Milletlerin faaliyetlerinde bütün hadiseleri evelden tahmin edip bir karara bağlamak mümkün olmamıştır. Bununla beraber Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu memleketin mukadderatında düşünerek bir karar vermesi ve ancak onun verdiği kararların tatbik olunabilir olduğunun dahilde ve hariçte herkese anlatılmasının, bu memleketin selâmeti için esaslı bir çare olduğunu zannediyoruz.

Türkiye şu veya bu tarzda herhangi bir yere sürüklendirilmiş gibi başı boş bir idare manzarası göstermeyi asla kabul edemez.

Büyük devletler arasındaki mücadele, gerginlik, husumet o haldedir ki bunların arasında bulunarak bir badireye karışmak ihtimali vardır. Bu ihtimale karşı ise azamî derecede dikkatli, tedbirli ve soğukkanlı bulunarak, postu kurtarmaya çalışmak vaziyetindeyiz.”¹

II

Atatürk'ün 12 Ekim 1937 akşamı “yazı” kelimesinin açıklanmasıyla ilgili yazdığı not:

— Tarih yazı ile başlar—

Türkiye Cumhuriyeti mekteplerinde okunması tasvip edilen tarih kitaplarında tarihin tarifi şöyledir: Tarih, insan cemiyetlerinin zaman ve mekân kaydıyla sahîh olarak hayatlarını, kültürlerini nakleder bir ilimdir.

Bu tarif yanında şunu kaydetmek lâzımdır ki, tarihin bu tarifi bütün dünya klâsik kitaplarında aynı değildir. Ancak siyantifik tarif şöyle bir kayda tutulmuştur:

Yazı, bunda beşer zekâsının inkâr kabul etmez hakikatini görmemek mümkün değildir.

Ve fakat yazı nedir? İşte bu nokta üzerinde durur ve bundan çıkan orijinal anlamı kapsayabilirsek, Türkiye Cumhuriyeti mekteplerinde okunmakta bulunan tarih kitabı içindeki tarih tarifi tam anlayışla yerini bulur.

Yazı, bu Türk kelimesi, şu anlamı işaret eder: Her şey, hususiyile bir şey. O da insan zekâsının, düşüncesinin kafasındaki geniş parlaklığın, o zekâ parlaklığının bütün buluş ve görüşlerinin, yapışlarının ifadesine yarayan bir şeydir, objedir.

Şimdi dünya âlimleri yazıdan bahsettikleri zaman bununla Grek, Lâtin, Fînik ve vesaire harflerinin ve bunlarla mazbut olan historik eserlerini kastederler. Bu ka-

¹ Cevat Abbas Gürer, Atatürk ve Dünya, Yeni Sabah 10.XI.1941.

sıt şüphesiz doğrudur. Ancak sayılan türlü isimlerden evvel isimli veya isimsiz yazılar yok mudur? Sümerin, Hatinin, Mısırın; onlardan daha çok eski olduğu bugün bilinen ve görülen Uygurun, Mayanın yazıları, *historik diye kaleleştirilen tarih çerçevesi haricinde bırakılabilir mi?*

Bu yazılarla Orhon yazıları, dar kafalı tarihyenlerin yaratmaya çalıştıkları yüksek kale bedenlerini onların kafalarına yıkmak için birer kale ve ayakta duran, pek canlı kuvvet ve kudret ifade eden birer yazı abideleri değil midirler?

Yazı nedir? Bunu anlamak hakikaten çetin ilim sahibi olmaya bağlıdır. Paléolithique devirde bir çakmak taşı üzerine yazılan yazıları görmüş dünyada kaç âlim vardır? Paléolithique bir kemik parçasının üzerinde bugün en münevver insanların, mimarların, mühendislerin kullanagelmekte oldukları desimetreyi görürsek; bugünkü ilim dünyasının yirmi otuz bin sene evvelindeki ilim âlemini henüz ilmi hakikati anlayamamış zavallı çocukları mertebesinde göreceğinden asla mütehayyir olmamalıyız.

Bu noktadan tarihin yazı ile başladığı hakikatini tekrar etmek isterim.

Fakat bu yazıyı ölmüş zannolunan çok eski, büyük, geniş insanlık kültürünü, asırlarca devam eden uyumsuzluktan sonra bazı şemmelere, şerarelerini kavrıyabilen uyanık insan zekâlarının yeniden ortaya sürmeleri tarzında telâkki etmek muvafık olur.

Yazının güneş kadar özellik olduğu tek vesikasını vermekle beyanatımı bitireceğim.

Güneş (o) işte onu gösteren yazı.

İşte ilk Türk ve dünya alfabesinde A denilen harf. Bu harf bugün dahi Maya ve Orhon yazılarında aynen mevcuttur.²

III

Atatürk'ün 18/19 Temmuz gecesi Cevat Abbas Gürer'in oğlu Mustafa Kemal (Gürer)'e yazdırtıp okuttukları not:

Sizi ilk defa, hayatımın ilk akşamında dinlemekle bahtiyarım. Burada geniş ruh istirahatî sahasına dahil oldum. Bunun izahını yapayım:

Burada, hayatımın ilk akşamında gördüğüm âlemde benim kafamı aydınlatır gibi konuşanlar, güneş altında kimleri ve kimlerin kafalarını aydınlatmaz.

² Cevat Abbas Gürer, Atatürk'ün Hayatından Yazılmamış Hatıralar (Atatürk Aydın Manevralarında), Yeni Sabah, 9.2.1941.

İşte bu buluş benim için bir saadet miyarı oldu. Ben işittim karanlıkta onun aydınlatan sesini... Hakikaten onu anlamak lâzımdır. İşte o, burada anlaşıldıktan sonra, onu herkes anladığını iddia ederse, bu iki anlayış arasında mutlak fark olduğunu iddia edecek benim. Babam gibi.

Karanlıkta tanınan aydınlıkta bırakılmaz. İşte onun içindir ki Türk milleti onu bırakmaz.

Yalnız ilân ediyorum: Ben, bugünkü Cumhuriyet çocuğu onun râyetiyim... Ben ve benim gibiler onun bayrağı, onun sancağıdırılar.³

IV

Atatürk'ün Montrö'den gelen haberler üzerine karatahtaya yazdırdıkları sorular ve verilen cevaplardan sonra kendisinin yazdığı not:

1 - Lozan tam mıdır?

2 - Lozanın tamamîyetini inkâr edenler var mıydı? Neden ve kimlerdi?

3 - Boğazların serbest bırakılmasında mahzur var mıydı? Varsa neden? Yoksa nedendi?

4 - Montrö'nün Lozanla alâkası neydi?

5 - Boğazlar esasen açık mıydı?

İşte size söylüyorum., işittiniz mi? Bugün bayram günüdür, sevinç günüdür. Niçin bilir misiniz ey sevgili yurttaşlar? Çünkü Lozan Montrö'de tetvîc olunmuştur.

Lozan tamdır ve tamamîyetini daima tarihte okutacaktır. Fakat onu mustarîp eden ufak bir şey, Boğazlar vardı... İşte o Montrö'de hallolunmuştur. Eğer Türk yüksek hassasiyeti bununla alâkadarsa mutlak sevinmektedir, seviniyor ve sevinmelidir.

Türk çocuklarının nasibi, her muvaffakiyetli hamleden hep sevinç veren neticeler almaktır. Türk çocukları! Yürüdünüz, yürüyorsunuz, yürüyünüz! Yaptığınız hamleler sizi yüksek ülküye ulaştırmak üzeredir. Durmayın, yürüyün! Saadet, refah, sevinç ve hepsinden sonra dünyaya karşı yüksek bir gurur seni bekliyor!

Türk çocukları! Son sözümün son kelimesine dikkat. Gurur, azamet sende zâten vardır. Bunu gösterme! Onu kendi yüksek enerjinin harîmine sakla!... Lâzım

³ Cevat Abbas Gürer, Montrö İmzalandığı Akşam Atatürk Bu Sulh Zaferini Florya'da Nasıl Kutlamıştı?, Cumhuriyet 10.XI.1941, s. 4.

*geldikçe büyük tevazuunu göster. Fakat gene icap ettikçe göster ezici yumruğunu! İşte bu vasıflarınla ispat edebilirsin ne olduğunu!... Benim bugünkü ve yarınki Türk çocuklarından beklediğim haslet, bu suretle tecelli etmelidir.*⁴

V

Atatürk'ün gramofonla "Yanık Ömer" plağını çaldırttıktan sonra yazdırdığı not:

Şimdi kulaklarımızı ve ruhlarımızı okşayan bir nağme ile mütehasis olarak konuşmama müsaade buyurmanızı rica ederim.

Büyük insanlık varlığının ifadesine yarayacak düstur, kültür dediğimiz kelimenin üzerinde dikkat, tetkik neticesinde alınabilmiş olan mefhumlarla manalaşır.

Bu meyanda bütün modern dillerde kullanılmakta olduğu içindir ki; bizde de "bozar" denilen bir şey meydana konmuştur. Bu kelimeyi Türkler zannediyorum pek haklı olarak: 1. Musiki, 2. Resim, 3. Heykeltıraş, 4. Edebiyat, 5. Mimarî, 6. Raks, jimnastikten mürekkep saymışlardır.*

Bu brans, insan cemiyetlerinin yüksek mahiyetini idarede çok büyük öneme sahiptir. Bu yüksek kıymet, yüksek nezahet, maharet, ince kabiliyet ve işte bunların hepsini yapabilmek, sanatkârlığın birleşmiş ifadesidir. Bu mesele üzerinde bizim de, çocuklarımızın da esaslı olarak durmamız lâzımdır.

Güzel sanatlarda muvaffakiyet, bütün inkılâpların muvaffak olduğunun en katî delilidir. Bunda muvaffak olamayan milletlere ne yazıktır. Onlar, bütün muvaffakiyetlerine rağmen medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanıtmaktan daima mahrum kalacaklardır.

İşte bunun içindir ki; biz elimize aldığımız büyük Türk milletinin muvaffakiyetine çalışmakla memnunuz. Ne yazıktır ki biz dahi bizzat bu işte geriyiz. Çocuklarımız, gençlerimiz babalarında gördükleri noksanları, dünyaya bakarak ikmale çalışmaktadırlar, çalışmalıdırlar!...⁵

VI

Atatürk'ün uygarlık ve Türk uygarlığı üzerine yazdırdığı not:

Son işittiğimiz sözlerden şu manayı toplar gibi olduk: Meğer ki kendi kendine insanım, cemiyetim, nihayet milletim diye gelmekte olan varlıkların ilim lügatlarındaki mana, bütün yüksek medenî kavimlerin lügatlarında bile izah edilememiştir.

⁴ a.g.e., s. 4

⁵ a.g.e., s. 4

* beaux - arts (Fr.) : Güzel sanatlar.

*Biz bu hususta anladıklarımızı derhal bütün dünya efkârı umumiyesine kolaylıkla anlatabileceğimizi zannetmiyoruz. Fakat bizim bu insanlık, medeniyet ve en nihayet bunların imtisası neticesinde adam olduklarını zannedenlere, medeniyetin kıdemli sahibiyile onların zanlarının arasındaki farkı şimdiye kadar gösterememiş olmamızın, bizden evvelkilerin acı bir kusuru olduğu bu basit konuşmalarla anlaşıl-
mıştır.*

Bu sözlerle Türkiye Cumhuriyeti'nin, bilhassa bugünkü gençliğine hitap ediyorum:

Garp senden, Türkten çok geriydi. Manada, fikirde, tarihte, bu böyleydi. Eğer bugün garp nihayet teknikte bir tefevvuk gösteriyorsa, ey Türk çocuğu, o kabahat de senin değil, senden evvelkilerin affolunmaz ihmalinin bir neticesidir.

Şunu da söyleyeyim ki; çok zekisin! Malûm. Fakat zekânı unut! Daima çalışkan ol!⁶

VII

Atatürk'ün 2 Eylül 1936 akşamı Beylerbeyi Sarayındaki Balkan Festivali'nde General Kâzım Dirik'e yazdırtıp okuttuğu not:

Bayanlar, Baylar!

Bu gece çok güzel, yerinde bir tesadüfle bütün Balkanlıların kalplerini, birbirine muhabbet ve aşkla bağlayan sembollerin karşısında, yüksek bir âlem içinde buluyorum. Gördüklerimi benim gibi birçok görenler, gayet kolaylıkla yazabilir, söyleyebilir, tasvir edebilir. Belki bunu tasvirde bazı tehâlûfler olsa da en nihayet bir manzaranın gözlerde tecellisinin ifadesi olmak itibarıyla aşağı yukarı ifade ve tasvirler birbirinden uzak kalmazlar. Ben gördüklerimin yalnız bu noktadan değil, bir de kafam içinde, şuurumda husule getirdiği intibalardan bahsetmek istiyorum. Bunun izah ve ifadesi belki biraz müşküldür. Çünkü anlamak ve duymak, anlatabilmek ayrı ayrı maharetler, sanatlardır. Benim anlamak istediklerim, sizin çok sezışli huzurunuzda hiçbir edebî sanata lüzum ve ihtiyaç bırakmayacak sanırım. Onun için sözlerim, sizin sıcaklık, dostluk saçan havanız içindeki duygularımın ateşi kadar, parlaklığı kadar, heyecanı kadar olmasa da anladığınızı duyduğum derecede benim kalbimin ifadesidir.

Huzurunuzda konuştuğum Balkanlılar! Bulgarlar, Helenler, Romanyalılar, Türkler, Yugoslavyalılar, siz hepiniz ne kadar birbirinizden ayırdedilmez insanlar olduğunuzu, bu gece, birbirine girmiş, candan arkadaşlık ve samimiyet yaşayışınızla

⁶ a.g.e., s. 4

bir defa daha göstermiş, ispat etmiş bulunuyorsunuz. Biz Türklerin, bu temiz insanlık camiasıyla beraber oluşu, beraber olduğunu göstermeye yarayan her vaziyetten ne kadar büyük saadet duyduğumuzu söylemeye hacet yoktur.

Beşeriyette saadet, işte böyle insanoğullarının birbirine yaklaşması, insanların birbirini sevmesi, hepsinin temiz his ve düşüncelerini birleştirmesiyle olacaktır. Bu geceki birleşik vaziyetimiz, bu ümen idealin yüksek beşaretidir. İşte bunun için ev sahibi olarak bütün kıymetli misafirlerimize derin sevinçlerimi beyan ederim.⁷

VIII

Atatürk'ün 2 Eylül 1936 gecesi bir Türk çocuğuna yazdırtıp okuttuğu not:

Türk Kardeşlerim!

Sizleri, ben Türk Cumhuriyeti'nin yirminci asır dünyasına koyduğu insan olarak selâmlarım.

Siz Balkanlı kardeşlerimin memleketime, onu kendi evleri gibi bilerek gelmiş olmalarından ne kadar çok bahtiyarım. Ben, Türk çocuğu siz Balkanlıları seviyorum. Siz de beni seviyorsunuz değil mi? Ben işte kollarımı açıyorum size. Siz de bana göğsünüzü açık bulundurunuz. Biz biriz. Onu bu temiz jestlerimizle evvelâ birbirimize, sonra da bütün dünyaya gösterelim.

Bayanlar, Baylar! Dansediyorsunuz, müzik dinliyorsunuz. Bu oynamadan ve işitmeden çok hoşlandığınız besbelli. Fakat ne oyunun ve ne de musikinin nereden geldiğini, insanlar için ne kadar eski ve esasî ehemmiyeti olduğunu bilmem ki düşünmek için bir an zihninizi yormak zahmetinde bulundunuz mu?

Ben, bu hususta, sadece dikkat nazarınızı insanlığın iki büyük hakikati üzerine çekmek istiyorum: 1 - Hareket, faaliyet, 2 - İnsan egosunu yumuşatan, incelten, tanrılara tanrıçalara unvan olan müzik. İşte bu iki şey insanlığın medenî hayatında çok büyük âmildirler. Bu gece çok şey gördünüz, fakat asıl sosyetimizi yaşatan başlıca âmillerin başında dans ve müzik olduğunu inkâr etmek mümkün değildir. Dans ve bunu da tahrik eden musiki: İşte bu medenî insanlığın en büyük damgası...

Bir millet çok şeyde inkılâp yapabilir ve bunların hepsinde de muvaffak olabilir fakat, musiki inkılâbıdır ki milletin yüksek tekâmülünün beratıdır bayanlar, baylar!⁸

⁷ Beylerbeyi Festivali'nde General Kâzım Dirik'le Bir Türk Yavrusunun Sözleri, Cumhuriyet, 5.9.1936.

⁸ a.g.e., s. 3